
LA INDÚSTRIA A LA CIUTAT DE BARCELONA

NARCISA SALVADOR

Economista. Directora del Gabinet Tècnic de Programació de l'Ajuntament de Barcelona

SUMARI

1. Objectiu, àmbit de referència i fonts del treball

2. Un entramat industrial de primer ordre

3. L'especialització sectorial

4. La competitivitat

5. La productivitat

6. Les transformacions estructurals

7. El procés de terciarització

Bibliografia

ABSTRACT

El treball es proposa descriure les tendències d'evolució de la base econòmica de Barcelona amb particular referència a la indústria. Es constata, així, com al reduït terme municipal de Barcelona hi radica el nucli industrial més important de Catalunya i d'Espanya. És, aquesta, una indústria molt diversificada sectorialment, a la qual predominen subsectors altament competitius de demanda forta o intermèdia (químic, automoció, alimentació, arts gràfiques), per davant de sectors de llarga tradició, avui en declivi (tèxtil o metal·lúrgic). D'altra banda, la indústria barcelonina es caracteritza per la seva productivitat: s'especialitza en activitats d'alt valor afegit, mentre els sectors menys productius sistemàtica i progressivament es deslocalitzen del contorn urbà. Així, malgrat els processos de terciarització en curs (que han resultat en el predomini dels serveis tant en termes d'ocupació com de VAB), pot confirmar-se que el sector industrial continua essent el nucli vertebrador i cohesionador de l'economia de la ciutat.

El trabajo se propone describir las tendencias de evolución de la base económica de Barcelona con particular referencia a la industria. Se constata así que en el reducido término municipal de Barcelona radica el núcleo industrial más importante de Cataluña y España. Es, la barcelonesa, una industria muy diversificada sectorialmente, en la que predominan subsectores altamente competitivos de demanda fuerte o intermedia (químico, automoción, alimentación, artes gráficas), por delante de sectores de larga tradición, hoy en declive (textil o metalúrgico). Por otra parte, la industria barcelonesa se caracteriza por su productividad: la ciudad se especializa en actividades de alto valor añadido, mientras que los sectores menos productivos se deslocalizan sistemática y progresivamente del núcleo urbano. Así, a pesar de los procesos de terciarización en curso (que han resultado en un predominio de los servicios, tanto en términos de empleo como de VAB), puede confirmarse que el sector industrial continúa siendo el núcleo vertebrador y cohesionante de la economía de la ciudad.

Le travail se propose de décrire les tendances d'évolution de la base économique de Barcelone, avec une référence particulière à l'industrie. On constate ainsi que le plus important noyau industriel de Catalogne et d'Espagne se trouve dans le petit terme municipal de Barcelone. L'industrie barcelonaise est une industrie très diversifiée sectoriellement dans laquelle prédominent des sous-secteurs hautement compétitifs, de forte ou moyenne demande (secteur chimique, automotion, alimentation, arts graphiques) devant des secteurs de longue tradition, aujourd'hui en déclin (le textile et la métallurgie). D'autre part, l'industrie barcelonaise se caractérise par sa productivité: la ville se spécialise dans les activités de haute valeur ajoutée, tandis que les secteurs moins productifs se décentralisent systématiquement et progressivement du centre urbain. Ainsi, malgré les procès de tertiarisation en cours (qui ont abouti à la prédominance tant du point de vue de l'emploi comme du VAB) on peut affirmer que le secteur industriel continue d'être le noyau vertébral et de cohésion de l'économie de la ville.

LA INDÚSTRIA A LA CIUTAT DE BARCELONA

1. Objectiu, àmbit de referència i fonts del treball

Aquesta aportació del Gabinet de Programació de l'Ajuntament de Barcelona es vol centrar en la descripció de la base econòmica de la ciutat avui, des de la perspectiva de la indústria. Es diu base econòmica perquè es pretén una aproximació estructural. No es proposa una visió a curt termini, sinó tendencial, encara que estem enmig d'una forta crisi i sembla difícil fer abstracció de tota la informació que ens arriba a diari sobre els seus efectes en el teixit industrial, alguns dels quals, evidentment, no seran només temporals, ni innocus, per al sector.

Les oscil·lacions del cicle econòmic, les conjuntures, provoquen els canvis que redefeixen l'entramat productiu, deixant fora del mercat les empreses, les branques, les localitzacions inviables en l'etapa recessiva, sanejant la base productiva i propiciant l'establiment i l'enfortiment de les que són competitives en l'etapa de represa. Cal una certa perspectiva temporal per il·lustrar l'evolució i les tendències de fons de l'economia d'un territori.

Aquesta aproximació es porta a terme en un marc territorial restringit: el municipi barceloní. Evidentment, l'àmbit per analitzar interrelacions és més ampli que la ciutat administrativa. És més, en el cas de Barcelona, aquesta és una anàlisi parcial; manca una part important de l'espai econòmic que ens explicaria el funcionament real de la ciutat. Això no obstant, avui ens circumscribim a exposar les característiques de l'estructura productiva local com a element de referència de les necessitats de sòl urbà industrial a la seva demarcació.

Del treball sobre la indústria realitzat per l'equip del Gabinet Tècnic de Programació se sintetitzen a continuació algunes idees que es basen primordialment en informació nova, recent i majoritàriament inèdita.

En primer lloc, una part significativa de la informació prové d'un extens estudi que proporciona el

valor afegit brut, facturació, ocupació i nombre d'establiments de Barcelona, classificats en 66 sectors econòmics i referit a l'any 1990. Encarregat per l'Ajuntament de Barcelona al Departament d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma i dirigit pel professor Josep Oliver, la recerca es nodreix de xifres obtingudes directament de les empreses, de les dades de la Central de Balanços del Banc d'Espanya i de l'Institut Nacional de Seguretat Social.

D'altra banda, hem pogut disposar de la sèrie 1986-1992 dels treballadors assegurats, per sectors, a la ciutat segons els registres de l'INSS. Es tracta d'una explotació que acaba de realitzar el Departament d'Estadística de l'Ajuntament, amb el qual han col·laborat tècnics del Gabinet. A pesar d'alguns problemes pendents d'ajust, la vàlua explicativa d'aquesta font ens ha permès fer un seguiment de l'evolució del model sectorial durant set anys i dur a terme una actualització fins a desembre de 1992 del dibuix de l'estructura productiva que ens interessa conèixer.

2. Un entramat industrial de primer ordre

La primera constatació que cal fer en abordar l'estudi del nostre tema és que estem ocupant-nos d'un entramat industrial de primera magnitud, diversificat i modern.

Barcelona continua sent el nucli industrial més important de Catalunya i d'Espanya. Ho és com a centre d'una àrea metropolitana, d'una regió i d'un districte industrial potents. Però ella sola també ho és. Dintre del petit terme municipal de Barcelona es localitzen més llocs de treball industrials que a tota la resta de l'àrea.

L'any 1985, els 26 municipis de l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona comptabilitzaven quasi la meitat de treballadors dels que ocupava la ciutat central (115.887 enfront de 200.318). Que Barcelona concentri més indústria que el seu cinturó industrial és una imatge que sorprèn als no experts, i que val la pena explicitar clarament.

Remarquem que el mateix 1985 Barcelona concentra el 64% de la producció industrial metropolitana, el 27% de la catalana i el 6,3% del total del conjunt espanyol.

Cinc anys més tard, el 1990, la indústria del municipi presenta unes xifres que il·lustren suficientment la seva significació:

- Una facturació anual de 2,3 bilions de pessetes.
- Un valor afegit brut de quasi 1 bilió.
- Una ocupació de 188.000 treballadors.
- Una alta productivitat: 5.276 milions de pessetes de mitjana per ocupat. Més tard retornarem sobre aquesta qüestió, realment significativa, per descriure el present del sector secundari a Barcelona i per apuntar el futur immediat.

3. L'especialització sectorial

Les empreses industrials ubicades a la ciutat conformen un conjunt heterogeni i complex, molt diversificat des del punt de vista sectorial, que abasta un amplí ventall de productes i cobreix totes o quasi totes les fases dels processos productius.

Un lleuger repàs de la taula 1 donarà una imatge de com estan representades, dintre del terme municipal, quasi totes les branques. Una mirada més atenta permetrà copsar el seu pes d'acord amb diferents variables. I també posarà en evidència quins són els subsectors predominants.

Possiblement serà més fàcil l'observació dels sectors cabdals per mitjà de la taula 2 (pàgina 18), on en lloc de 40 branques, les dades es presenten agregades per 20.

Com es pot observar, els sectors principals per la seva importància específica i pel seu pes en relació amb els altres són els de la indústria química, material de transport, alimentació i arts gràfiques. Entre els quatre generen el 56,6% de la riquesa industrial produïda a Barcelona. Però el seu predomini és igualment palès en termes

d'ocupació i de facturació. També són els que presenten una evolució més positiva des del punt de vista de la inversió perquè són els més dinàmics.

El segment de la indústria química ubicada a la ciutat facturarà el 1990 quasi un bilió de pessetes, generarà un valor afegit durant l'exercici de 200.000 milions i donarà ocupació a més de 24.000 persones.

Les empreses productores de material de transport tenen un volum de vendes de més de 250 milions, afegixen valor per 135.000 milions i tenen més de 28.000 treballadors.

La indústria alimentària factura prop de 324.000 milions l'any, aporta 131.000 milions de valor afegit i dona feina a 16.500 persones.

Les branques d'arts gràfiques i edició facturen a l'entorn de 200.000 milions anuals, amb un valor afegit brut superior a la meitat d'aquest volum de vendes, per 102.000 milions de pessetes, i apleguen prop de 18.000 llocs de treball.

I són aquests sectors clau –transformadors, principalment de demanda intermèdia i alta– els que caracteritzen fonamentalment la base industrial de Barcelona, junt amb el tret de l'ampla diversificació que és el factor de consolidació del mercat de béns finals i manufacturats, que assenta el procés autosostingut de tant valor de futur.

És de remarcar que entre els sectors cabdals no s'enumeren el tèxtil o el metal·lúrgic, que van ser-ho sense discussió en períodes anteriors, ja que encara que estan presents amb força en la composició de l'estructura industrial de Barcelona, no assoleixen els nivells dels sectors predominants, i a més, cedeixen protagonisme progressivament.

Analitzar i comparar entre elles les xifres de les taules 1 i 2 posa en evidència tots aquests elements, així com la notòria diferència de valor afegit entre els sectors capdavanters i els més tradicionals.

Taula 1. Estructura VAB-indústria i construcció, 1990

Barcelona	Facturació	VABpm	Ocupats	VAB/ocupats	VAB/facturació percentatge
Combustibles sòlids	2.130	1.525	248	6.149	71,6
Energia elèctrica	95.351	49.085	4.117	11.923	51,5
Gas i aigua calenta	31.527	10.107	1.353	7.470	32,1
Aigua	4.370	2.534	452	5.606	58,0
Minerals metàl·lics	1.148	370	20	18.500	32,2
Minerals no metàl·lics	20.519	8.187	769	10.646	39,9
Acer	10.154	4.346	1.087	3.998	42,8
Metal·lúrgia no fèrria	8.077	3.133	604	5.187	38,8
Ceràmica i al. prod.	5.500	2.942	736	3.997	53,5
Ciments	11.488	6.118	463	13.214	53,3
Altres materials de construcció	17.875	5.487	1.026	5.348	30,7
Indústries del vidre	25.492	15.021	1.837	8.177	58,9
Química bàsica i industrial	241.337	80.087	9.982	8.023	33,2
Indústria farmacèutica	112.790	43.707	7.589	5.759	38,8
Química per a consum final	163.962	49.909	11.443	4.362	30,4
Química per a l'agricultura	64.759	15.189	2.858	5.315	23,5
Productes metàl·lics	122.536	65.351	17.950	3.641	53,3
Maquinària agrícola	516	122	42	2.905	23,6
Maquinària industrial i ofic.	79.842	35.979	7.514	4.788	45,1
Fabricació de material electrònic	87.022	34.282	7.416	4.623	39,4
Fabricació material electrònic	113.429	23.636	4.904	4.820	20,8
Automòbils	235.858	116.243	23.033	5.047	49,3
Equip i carrosseria per a automòbil	36.991	15.988	4.105	3.895	43,2
Construcció naval	2.612	806	423	1.905	30,9
Altres elements	2.832	1.410	308	4.578	49,8
Mecànica de precisió	7.488	4.233	492	8.604	56,5
Electrodomèstics	4.452	1.742	383	4.548	39,1
Indústries càrnies	17.113	3.762	1.221	3.081	22,0
Indústries làcties	9.628	2.320	282	8.227	24,1
Indústries d'alimentació animal	19.458	2.602	460	5.657	13,4
Indústries vinícoles	9.810	3.000	327	9.174	30,6
Altres indústries	267.690	119.660	14.262	8.390	44,7
Indústries tèxtils	82.217	31.750	8.598	3.693	38,6
Cuir i calçat	9.037	5.919	1.605	3.688	65,5
Indústria de la confecció	112.773	61.314	16.259	3.771	54,4
Fusta, suro	48.611	34.187	9.625	3.552	70,3
Paper i cartró	24.821	10.414	1.934	5.385	42,0
Arts gràfiques i edició	171.022	91.599	15.635	5.859	53,6
Cautxú i plàstics	27.986	11.082	2.062	5.374	39,6
Altres indústries no alimentàries	30.033	17.941	4.816	3.725	59,7
TOTAL INDÚSTRIA	2.340.256	993.089	188.240	5.276	42,4
Construcció	278.653	142.719	48.334	2.953	51,2
TOTAL CONSTRUCCIÓ	278.653	142.719	48.334	2.953	51,2

Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Taula 2. Estructura del PIB industrial de Barcelona, 1990

	VAB (milions)	Ocupats	Facturació (milions)
Energia	50.610	4.365	97.481
Gas i aigua	12.641	1.805	35.897
<i>Total energia</i>	63.251	6.170	133.378
Química	145.185	24.283	470.058
Material elèctric i electrònic	57.918	12.320	200.451
Indústria farmacèutica	43.707	7.589	112.790
Instruments de precisió	4.233	492	7.488
<i>Total demanda forta</i>	251.043	44.684	790.787
Maquinària per a la indústria agrícola	37.843	7.939	84.810
Material per al transport	134.447	27.869	278.293
Alimentació	131.344	16.552	323.699
Arts gràfiques	102.013	17.569	195.843
Cautxú, plàstics	11.082	2.062	27.986
<i>Total demanda intermèdia</i>	416.729	71.991	910.631
Productes metàl·lics	65.351	17.950	122.536
Confecció	61.314	16.259	112.773
Fusta, suro	34.187	9.625	48.611
Indústria tèxtil	31.750	8.598	82.217
Altres indústries no alimentàries	17.941	4.816	30.033
Cuir, calçat	5.919	1.605	9.037
Extractives	8.557	789	21.667
Siderometal·lúrgiques	7.479	1.691	18.231
Minerals no metàl·lics	29.568	4.062	60.355
<i>Total demanda dèbil</i>	262.066	65.395	505.460
TOTAL INDÚSTRIA	993.089	188.240	2.340.256
Construcció	142.719	48.334	278.655
TOTAL INDÚSTRIA I CONSTRUCCIÓ	1.135.808	236.574	2.618.909

Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

4. La competitivitat

Per analitzar la competitivitat de la indústria, en el seu moment, la Comunitat Europea va establir una tipologia dels subsectors industrials dels països membres respecte les demandes finals, i va classificar les diferents branques com de demanda forta, intermèdia o dèbil (figura 1).

Barcelona polaritza activitats de demanda intermèdia. A aquesta categoria pertany un conjunt de subsectors que facturen el 41% del total, generen al voltant del 45% del valor afegit, ofereixen quasi un 40% dels llocs de treball industrial i tenen la productivitat mitjana més elevada.

A més, Barcelona té situat a la categoria de demanda forta –és a dir, els sectors amb futur, els que tenen més demanda internacional, els que tenen un comportament més estable, els que acusen menys les crisis– el 16% dels establiments, el 24,5 dels treballadors, el 27% del producte i el 36% de la facturació.

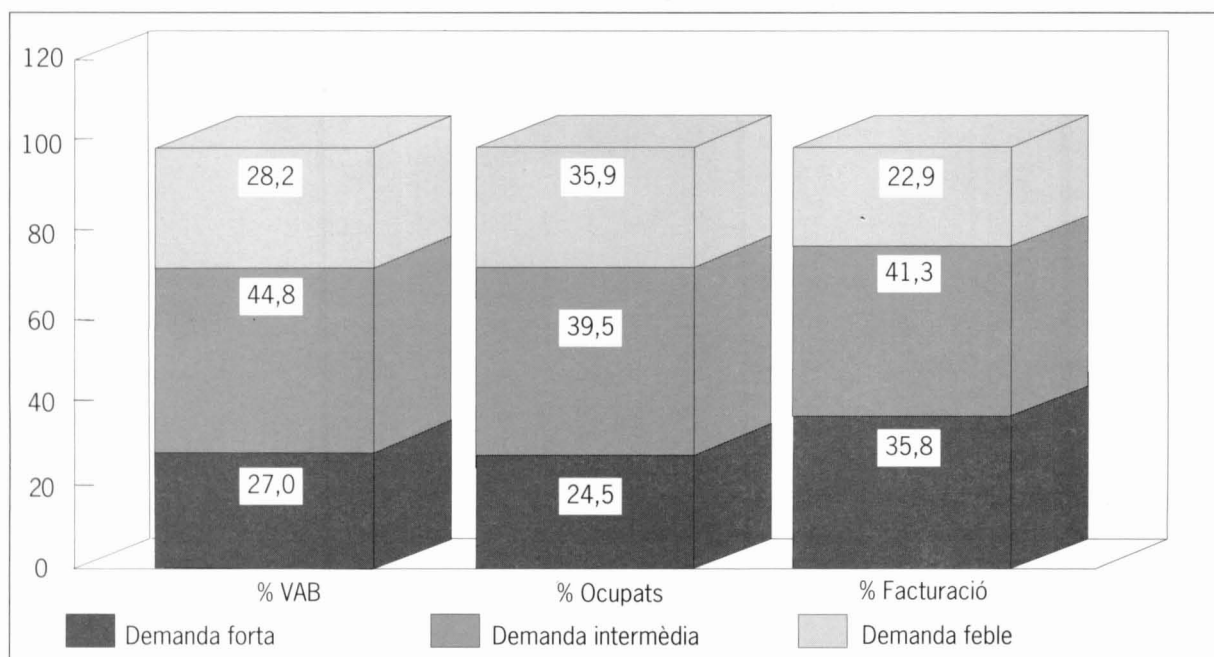
Això dibuixa una estructura dels subsectors industrials a la ciutat on el pes dels de demanda forta és clarament superior a Barcelona que a Catalunya i a Espanya. I on la suma del segment de demanda forta i intermèdia és molt més gran que la de demanda dèbil, la divisió que inclou els sectors en crisi, en declivi i estancats; els que presenten problemes endèmics de competitivitat.

5. La productivitat

En el seu llibre sobre l'avantatge comparatiu de les nacions, Michel E. Porter insisteix que el nivell de vida depèn a llarg termini de la capacitat d'assolir un elevat i ascendent nivell de productivitat en els sectors d'un àmbit econòmic. Per a ell la productivitat és la causa radical de la renda nacional per càpita. I per aconseguir un creixement sostingut de la productivitat –diu–, cal que l'economia es perfeccioni contínuament.

Les ciutats solen atreure les activitats de més valor afegit. I aquest és el cas de Barcelona, que

Figura 1. Composició de VAB. Ocupació i facturació de la indústria, 1990. Barcelona (percentatges)

Font: Oliver, J. (1992), *Estimació de VAB de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. Mimeo.

Taula 3. Estructura del PIB industrial de Barcelona, 1990

	Ocupats	VAB/ocupat (milions)
Energia	4.365	11.595
Gas i aigua	1.805	7.003
<i>Total energia</i>	6.170	10.251
Química	24.283	5.979
Material elèctric i electrònic	12.320	4.701
Indústria farmacèutica	7.589	5.759
Instruments de precisió	492	8.604
<i>Total demanda forta</i>	44.684	5.618
Maquinària per a la indústria agrícola	7.939	4.767
Material per al transport	27.869	4.824
Alimentació	16.552	7.935
Arts gràfiques	17.569	5.806
Cautxú, plàstics	2.062	5.374
<i>Total demanda intermèdia</i>	71.991	5.789
Productes metàl·lics	17.950	3.641
Confecció	16.259	3.771
Fusta, suro	9.625	3.552
Indústria tèxtil	8.598	3.693
Altres indústries no alimentàries	4.816	3.725
Cuir, calçat	1.605	3.688
Extractives	789	10.845
Siderometal·lúrgiques	1.691	4.423
Minerals no metàl·lics	4.062	7.279
<i>Total demanda dèbil</i>	65.395	4.007
TOTAL INDÚSTRIA	188.240	5.276
Construcció	48.334	2.953
TOTAL INDÚSTRIA I CONSTRUCCIÓ	236.574	4.801

Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

s'ha especialitzat en els subsectors més productius. Si s'observa el valor afegit mitjà per ocupat veiem un predomini dels sectors que presenten els valors més alts (taula 3).

El conjunt de subsectors de demanda intermèdia, que hem vist que són els predominants en l'estructura productiva de la indústria al municipi, amb 72.000 treballadors, incorporen 417.000 milions de valor afegit brut; una productivitat mitjana aparent de 5,789 milions de pessetes per persona ocupada (figura 2).

El conjunt de subsectors de demanda forta, amb prop de 45.000 ocupats, genera un valor afegit de 251.000 milions; una productivitat per ocupat de 5,618 milions.

Els de demanda dèbil, amb 65.000 llocs de treball, produeixen un VAB de 262.000 milions. Just superen els 4 milions per ocupat. Són els subsectors intensius en mà d'obra.

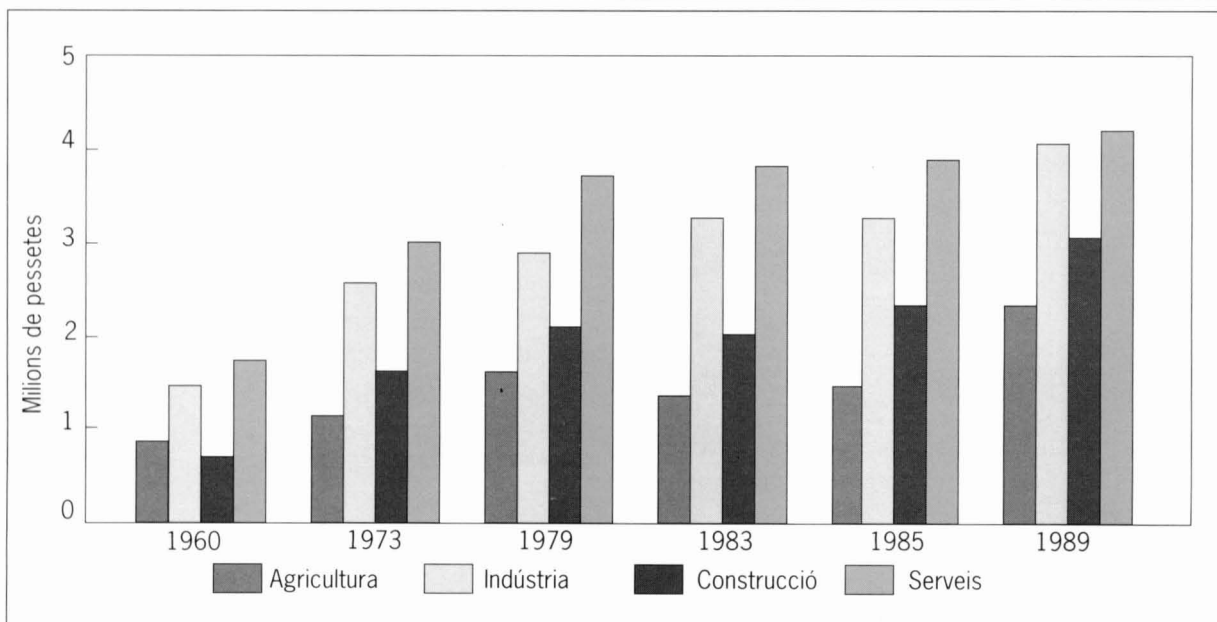
Però, a més, aquesta realitat s'accentua en el

temps: els sectors menys productius són els que sistemàticament i progressivament es deslocalitzen del contorn urbà.

Les raons que modifiquen el *ratio* mig de productivitat aparent són diverses. Unes de naturalesa positiva, com les millores en l'organització, la capitalització de les empreses, i unes altres de signe més negatiu, com la desaparició de les empreses més ineficients o l'expulsió de mà d'obra.

La crisi del 1974 a 1984 va col·laborar que l'estructura actual fos la que és, perquè va obligar a molts tancaments i reduccions de plantilla. L'expansió de 1985 a 1991-1992 ho ha fet, en sentit contrari, obrint i ampliant. Però, evidentment, ni les empreses, ni els llocs de treball, ni els sectors, ni les localitzacions que propicien i desenvolupen els períodes de bonança econòmica són els mateixos que es van destruir en l'època de depressió. Això és especialment cert en la difícil conjuntura actual, que s'ha definit precisament com «una crisi de canvi». Aquest fenomen és de força envergadura a Barcelona. Tant és així que entre 1985 i

Figura 2. Evolució de la productivitat per ocupat, 1960-1989. Província de Barcelona (1989)

Font: Renta Nacional de España, BBV, diversos anys.

1990, anys dels que disposem de xifres de valors afegits bruts i d'ocupació a nivell municipal, s'observa clarament una evolució de la productivitat industrial creixent. Taxes de productivitat industrial mitjana superiors a les del sector terciari.

Això ha permès que el pes relatiu de la indústria en l'estructura econòmica de la ciutat s'hagi mantingut en termes de producció, a pesar de la seva pèrdua relativa enfront del terciari en termes de llocs de treball.

La diferència entre les productivitats mitjanes s'ha reduït: l'any 1985 la dels serveis era el 20% més elevada que la de la indústria; aquesta ha crescut més ràpidament i ara la diferència és només del 7%.

Per tal de disposar d'una perspectiva de llarg termini del comportament de la productivitat industrial s'ha elaborat un gràfic amb l'evolució d'aquesta magnitud entre 1960 i 1989. L'àmbit territorial és el de la província de Barcelona –el més proper possible al de la ciutat–. És molt significatiu. Es pot veure com el sector secundari progressa sistemàticament durant aquests quasi 30 anys, i finalment s'apropa de manera remarcable al sector serveis. Fins i tot considerant que aquest és creixent durant tot el període.

6. Les transformacions estructurals

Amb una visió panoràmica 1985-1990 es posava en relleu un tret crucial de la base econòmica d'aquesta ciutat: es modernitza, s'adapta, no resta estancada i s'especialitza amb allò que produeix més riquesa: la indústria d'alt valor afegit i els serveis.

Xifres comparades de la mà d'obra ocupada per sectors, amb 30 anys de diferència, mostren exactament el mateix. La dinàmica de transformació de la base industrial, mesurada en termes d'ocupació, és realment interessant (taula 4).

Es contraposa la informació de 1990 que hem estat comentant amb la d'una antiga publicació de

la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació, referida a l'any 1964.

Evidentment, les xifres no són estrictament homogènies tot i que parteixen igualment dels treballadors afiliats a la Seguretat Social. Les del 1964 estan depurades. Les de 1990, a pesar que són millors d'origen, no s'han depurat, així que inclouen treballadors d'alguns establiments que no són de Barcelona, sinó de la província. També hi ha motius que dificulten la comparació en sentit contrari: la poca afiliació de l'època del primer treball deu ser superior a l'ocupació en l'economia submergida dels noranta. En qualsevol cas, els canvis són de tant pes que no desautoritzen l'exercici.

El total de treballadors a la indústria del 1964, incloent la construcció, és menor en més de 30.000 unitats. Per més que hi hagi desviacions, sembla que hi ha una estabilitat a llarg termini.

En termes d'estructura, les conclusions són certament interessants: el 1964 els dos sectors predominants són la siderometal·lúrgia i el tèxtil. 30 anys més tard, cap dels dos. Es dona un tomb

Taula 4. Cens revisat d'establiments i ocupació de Barcelona, 1964

	Treballadors
Extractives	67
Alimentàries	12.984
Tèxtil	52.148
Pell i confecció	13.031
Fusta i mobles	15.287
Paper i arts gràfiques	22.055
Química	31.769
Materials de la construcció	9.726
Siderometal·lúrgia	118.832
Fabrils diverses	2.694
Construcció	69.935
Energia	7.109
TOTAL	198.570

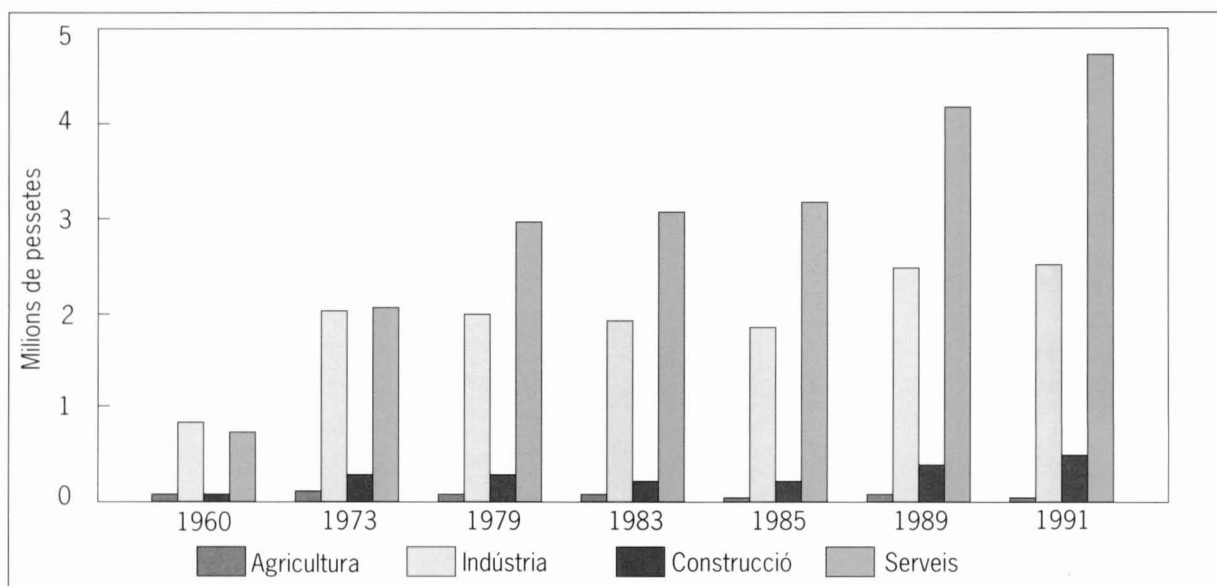
Font: Rafael Pujol Marigot (1970).

espectacular: el tèxtil passa de 52.148 a 12.964 ocupats; la fusta i els mobles, de 15.287 a 3.702; la construcció, de 69.935 a 46.074.

Una altra visió sobre l'evolució de tres dècades es dedueix de les variacions del valor afegit brut en

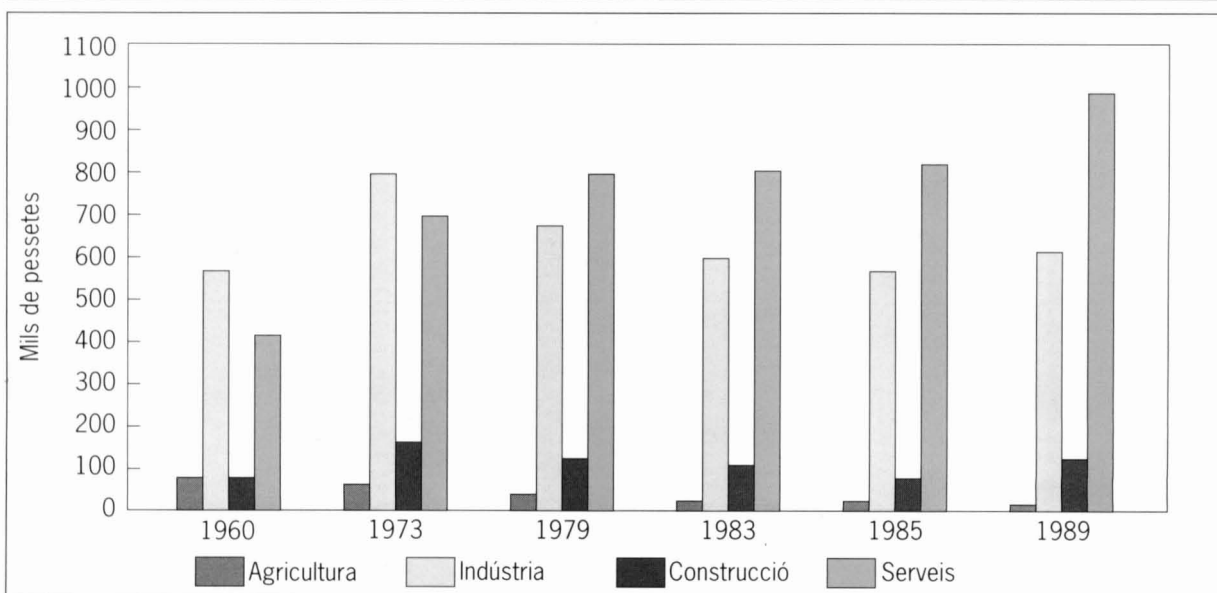
pessetes constants del 1960 al 1991 (figura 3). Aquest cop altra vegada referit a l'àmbit provincial. Són valors absoluts. La indústria no cedeix en tot aquest temps, s'aminora cap al 1985, però després es refà i continua creixent. (Molt més ho fan els serveis; per tant en termes relatius caldria

Figura 3. Evolució del valor afegit brut, 1960-1991. Província de Barcelona (1989)

Font: Renta Nacional de España. BBV, diversos anys.

Figura 4. Evolució dels llocs de treball, 1960-1989. Província de Barcelona

Font: Renta Nacional de España. BBV, diversos anys.

insistir en els canvis de pes entre secundari i terciari, és clar; però ara estem centrats en els canvis o factors de permanència de la base industrial.)

La figura 4 reflecteix el mateix fenomen atenent als llocs de treball. Aquí el panorama és diferent. La indústria mostra primer una forta pujada i després va perdent fins a quasi retrobar-se com a l'inici del període. Aquests llocs excedents del sector secundari han pogut proveir de mà d'obra els serveis. Cal pensar, però, que dels llocs originals de 1964 dedicats al tèxtil a la ciutat, el 1990 només en quedaven a l'entorn de 12.000. Els transvasaments de secundari a terciari no han de fer oblidar els que s'han donat entre les pròpies activitats industrials.

7. El procés de terciarització

Evidentment, per més que fins ara no s'ha parlat pràcticament més que d'indústria, i sembla que ha quedat clara la seva magnitud, Barcelona és una ciutat terciària. El sector dels serveis és, de bon tros, el que s'endu la part del lleó en l'estructura econòmica de la ciutat.

L'any 1990, al voltant del 70% del valor afegit brut a la ciutat procedeix del sector de serveis, mentre que el 25% és de caràcter industrial. En termes d'ocupació, les activitats terciàries concentren el 63% del total, pel 27% la indústria. Hem dedicat aquestes reflexions, doncs, al que de fet és la quarta part de l'economia de la ciutat.

El procés de terciarització continua i hi incideixen dos factors, que són:

- La importància creixent de l'especialització en determinats espais territorials més amples que la mera ciutat central, lligats amb la globalització de l'economia.
- La terciarització entesa com una tendència cap a la segmentació productiva en la qual activitats que abans es realitzaven dintre de la indústria ara se subcontracten a tercers, amb la qual cosa queda cada cop menys clara la frontera entre indústria i serveis i augmenta la seva interrelació.

D'altra banda, la deslocalització de grans plantes de producció, com en el seu dia va ocórrer amb totes aquelles instal·lacions fabrils que han estat transformades en parcs –la Pegaso, La España Industrial, la Sedeta i tantes d'altres–, vistes a llarg termini apareixen com graons d'una dinàmica que l'economia de la ciutat assimila i transforma.

En qualsevol cas, el sector industrial continua sent el nucli vertebrador de l'economia de l'àrea metropolitana (taula 5). Li dona estabilitat i cohesió. I, com hem pogut comprovar, té una bona vitalitat. Els canvis que evidencia són de reindustrialització, d'adaptació, no de declivi. I els sectors clau són sectors de futur, no sectors en decadència. O així ha estat fins ara.

Taula 5. Resum estructura VAB, 1990

	Facturació	VABpm		Ocupats		VAB/ ocupats		VAB/ facturació	
Indústria	2.340.256	993.089	25,7	188.240	26,2	5.276	98,0	42,4	76,1
Construcció	278.653	142.719	3,7	48.334	6,7	2.953	54,9	51,2	91,8
Comerç	2.128.751	823.229	21,3	174.109	24,2	4.728	87,9	38,7	69,3
Hostaleria	150.601	134.811	3,5	41.507	5,8	3.248	60,4	89,5	160,5
Transports	752.622	686.639	17,8	74.793	10,4	9.181	170,6	91,2	163,5
Resta de serveis	1.275.051	1.083.331	28,0	191.063	26,6	5.670	105,4	85,0	152,3
TOTAL	6.925.934	3.863.818	100,0	718.046	100,0	5.381	100,0	55,8	100,0

Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Bibliografia

Clusa, J.; «La distribució territorial de la indústria i els serveis a la Regió Metropolitana de Barcelona als sis anys de la recuperació econòmica», *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, 12.

Comission des Communautés Européennes (1985); «La compétitivité industrielle de l'industrie européenne: un bilan», *Economie Européenne*, 25.

García Delgado, J.L.; Myro, R.; Muñoz, C.; Martínez Serrano, J.A. (1993); *Lecciones de economía española*, Cívitas.

Gual, X. et al. (1990); *La indústria catalana en els anys noranta*, Ariel.

Oliver, J.; Trullén, J. (1992); *Les bases econòmiques de l'expansió de Barcelona: el PIB de 1985*, Ajuntament de Barcelona (en premsa).

Oliver, J. (1992); *Estimació del valor de facturació, valor afegit, benefici i costos de personal de l'acti-*

vat productiva de Barcelona ciutat el 1990, per 66 branques, Ajuntament de Barcelona (mimeo, 5 volums).

Oliver, J. (1993); *Dades de referència respecte del PIB industrial de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona (mimeo).

Papeles de Economía Española (1993); *La competitividad de la industria española*, 56 (diversos articles).

Porter, M. (supervisor); Monitor Company (1992); *Els avantatges competitius de Catalunya*, Generalitat de Catalunya.

Pujol, R. (1970); «La localización de la industria en Cataluña», a *El desarrollo industrial de Cataluña*, Instituto de Economía de la Empresa.

Sáez, J.; Bosch, J.; Callejón, M.; García, J.; Ursa, Y.; Valcárcel, B. (1991); *Espai industrial i indústria urbana a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona.